

Dreigende sluiting

Wat [Ilja Leonard Pfeijffer](#) hierover publiceerde op 13/02/2025:

De bestuurders van de Leidse Universiteit hebben het voornemen kenbaar gemaakt om de vakgroep Italiaans op te heffen. Ter adstructie van dit schokkende en verregaande besluit geven zij drie argumenten. Italiaans zou geen schooltaal zijn, Italië zou geen land zijn met geopolitieke relevantie en onderwijs van het Italiaans dient geen maatschappelijk belang.

Deze argumentatie is een manifestatie van het enge, utilitaristische denken dat de universiteiten en de samenleving als geheel al geruime tijd onherstelbare schade berokkent. Daarover zo meteen meer. Maar zelfs als we bereid zijn om de kaders van dit kille nutsdenken te accepteren, valt er zoveel van deze argumentatie af te dingen dat er niets meer van overblijft.

Het zou een merkwaardige inperking van de heilige missie van de Academie zijn om te stellen dat haar onderzoek en onderwijs uitsluitend betrekking mogen hebben op schoolvakken. Chinees en Spaans zijn ook geen traditionele schooltalen. Rechten en medicijnen zijn evenmin schoolvakken. Kwantumfysica, onderzoek naar lucratieve halfgeleiders en ruimtevaarttechnologie hebben alleen theoretisch iets te maken met de natuurkunde zoals die als schoolvak wordt gegeven. Toch zal niemand aan het ontbreken van al deze disciplines op het lesrooster van de lycea het argument durven ontlenen dat zij iedere relevantie ontberen.

Bovendien is het eigenaardig om van mening te zijn dat universitaire curricula een afspiegeling zouden moeten vormen van de materie die op middelbare scholen wordt gedoceerd. Het is eerder andersom. Aan de universiteiten wordt de kennis vergaard die vervolgens neersijpelt in de samenleving en die derhalve hopelijk een plaats wordt geboden in het lesprogramma van de scholen. Hoewel dat derhalve niet relevant zou moeten zijn, dient tenslotte ook nog te worden opgemerkt dat het niet waar is dat Italiaans geen schoolvak is. Dat is het wel. In 1971 werd het Italiaans samen met het Spaans en het Russisch geïntroduceerd in het voortgezet onderwijs. In 1987 werden deze talen officieel gelijkgesteld aan de traditionele moderne vreemde talen. Sinds 1988 bestaat de mogelijkheid om een eerstegraads lerarenbevoegdheid te halen voor het vak Italiaans. Er zijn niet veel scholen die Italiaans aanbieden, maar ze zijn er wel.

Het tweede argument, dat Italië geen land zou zijn dat een geopolitieke rol van betekenis speelt, getuigt van zoveel onwetendheid dat het een argument wordt om het vak Italiaans verplicht te stellen, met name voor universitaire bestuurders. De Italiaanse economie is na Duitsland en Frankrijk de derde economie van Europa. Zij is bovendien op dit moment de op twee na snelst groeiende economie van Europa na Spanje en Duitsland. Italië is de achtste economie van de wereld. Het land is, anders dan

Nederland, lid van de G7, samen met de Verenigde Staten, Canada, Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Japan. Italië is bovendien van groot geopolitiek belang vanwege zijn strategische ligging in de Middellandse Zee, waar het een pier vormt tussen Europa en Afrika. Als je het, zoals de mode wil, over immigratie wilt hebben, kun je de rol van Italië niet negeren. Italië is een van de oprichters van de EU en een nettobetaler van de unie. De huidige premier Giorgia Meloni ontwikkelt zich tot een trait d'union tussen Ursula von der Leyen en Donald Trump. In politiek opzicht is Italië een voorhoedeland, waar veel ontwikkelingen zich eerder voordoen dan elders. Als het Nederlands belang een argument moet zijn, dient te worden opgemerkt dat Italië al decennia deel uitmaakt van de top tien van de belangrijkste handelspartners van Nederland. In 2023 bedroeg de Nederlandse export naar Italië 32,5 miljard euro, terwijl de import uit Italië 15,8 miljard euro bedroeg.

Daarmee vervalt het derde argument. Het zal duidelijk zijn dat kennis van Italië en van het Italiaans voor Nederland een heel direct maatschappelijk belang dient. Maar waarschijnlijk bedoelen de universiteitsbestuurders dat er geen evidente connectie bestaat tussen de studierichting Italiaans en de arbeidsmarkt. Nog afgezien van het feit dat dit vanwege bovenstaande redenen valt te bezien, gaat dit argument uit van de misvatting dat de universiteit een beroepsopleiding zou moeten zijn. Thomas Mann zei dat er geen twijfel over kan bestaan dat de engelen in het paradijs Italiaans spreken. Dus een studie Italiaans is, nochtans voor de deugdzamen onder ons, een verstandige investering voor de toekomst.

Overigens was ik onlangs om literaire redenen in Oost-Europa, in Roemenië en Bulgarije. Ik ben het Roemeens en het Bulgaars tot mijn spijt niet machtig, dus ik moest mij daar bedienen van een internationale lingua franca. Ik heb daar meer Italiaans gesproken dan Engels. Zowel in Sofia als in Iasi was de taal van Dante een meer gangbare internationale voertaal dan de taal van Shakespeare. Maar dit terzijde.

Overigens zijn er acht Italiaanse universiteiten met een bloeiende vakgroep Neerlandistiek: Bologna, Triëst, Catania, Florence, Milaan, Napels, Rome en Turijn. Er zijn meer studenten Nederlands in Italië dan studenten Italiaans in Nederland. Er zijn zelfs meer studenten Nederlands in Italië (ca. 400 met een stijgende trend) dan er studenten Nederlands in Nederland zijn (ca. 300 met een dalende trend). Dit is uiteraard geen bewijs voor het feit dat Nederland in geopolitiek of economisch opzicht superieur zou zijn aan Italië, maar wel voor het feit dat deze bekrompen criteria een minder grote rol spelen in Italië dan in Nederland. Het is, kort gezegd, een bewijs voor het feit dat Nederland nog veel van Italië kan leren. Maar ook dit terzijde.

De bestuurders hebben nog een vierde argument en dat is het enige echte argument. De opleiding is te duur. Het enige dat daartegen in te brengen valt, is dat alle opleidingen duur zijn. Dit brengt ons onvermijdelijk op de meest funeste ontwikkeling van de laatste decennia, die de academie heeft getransformeerd tot een parodie op zichzelf. Sinds de

universiteit bedrijfje is gaan spelen en sinds het bolwerk van vrijheid en denken gerund wordt als een bedrijf dat winstgevend moet zijn, heeft de academie haar ziel verkocht aan de duivel, die zich, zoals bekend is, gewoonlijk hult in de gedaante van een bedrijfseconoom. Inmiddels is het zelfs zo ver gekomen dat men zich er niet eens meer voor schaamt om toe te geven dat er tijdens de selectieprocedure voor een nieuwe hoogleraar niet langer aandacht wordt geschonken aan de wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de kandidaten en dat het enige selectie criterium dat nog van belang wordt geacht de hoeveelheid fondsen is die de kandidaat heeft binnengehaald. Ik weet dat het de heersende mode is in deze tijden om waarde uitsluitend nog uit te drukken in termen van economisch gewin, maar dat dit gangbaar is, wil nog niet zeggen dat het goed is. Onderwijs en onderzoek kosten geld, net zoals een fietspad geld kost. Een universiteit behoort verliesgevend te zijn, of zij is geen goede universiteit.

Maar dit alles is bijzaak. Alle bovenstaande argumenten heb ik alleen maar gegeven om de bestuurders tegemoet te komen in hun beperkte visie, die waarde in geld uitdrukt en belang verwacht met nut. Toen het Italiaans in 1971 als schoolvak werd geïntroduceerd, werd deze beslissing niet gemotiveerd door te wijzen op het aantal moedertaalsprekers of op de economische banden en handelsbetrekkingen tussen Nederland en Italië. De reden om het Italiaans toe te voegen aan het onderwijsprogramma was dat het gezien werd als de taal van de cultuur en de kunst. Hier betreed ik een erg gevaarlijk terrein, ik weet het, want zodra het woord cultuur valt trekken universiteitsbestuurders hun revolver. Dit is een riskante intertekstuele verwijzing, die ik mij echter permitteer in de wetenschap dat bestuurders geen intertekstuele verwijzingen kunnen herkennen omdat zij de cultuur hebben afgeschaft. 'Fatti non foste a viver come bruti,' zegt Dante in Canto XXVI van Inferno, 'ma per seguir virtute e canoscenza.' Miss Italië heeft deze spreuk zelfs als tatoeage aangebracht in haar décolleté (google dat maar), maar de bestuurders van de Leidse Universiteit, aan wie ik deze woorden als dringend advies meegeef, hebben geen flauw benul wat er staat. Hadden ze nog maar een vakgroep Italiaans. Dan konden ze zeker iemand vinden die in staat was hun uit te leggen wat het citaat betekent in de column waarin zij als bekrompen kruideniers worden ontmaskerd. Maar nu zullen zij eeuwig in het duister tasten van hun onwetendheid. 'Oscura e profonda era e nebulosa / tanto che, per ficcar lo viso a fondo, / io non vi discernëa alcuna cosa.'

Via Rome zijn wij deelgenoot geworden van de Griekse beschaving. Het joods-christelijk erfgoed, dat thans zo belangrijk wordt gevonden, is in Rome geworteld. De Renaissance is in Italië ontluikt. Italië vormde de wieg van onze Europese cultuur. Alle kunstvormen, literatuur, schilderkunst, beeldhouwkunst, architectuur, muziek, theater, cinema en andere, zijn door geen enkel ander land zo dwingend vormgegeven en beïnvloed als Italië. Italië herbergt zestig UNESCO-Werelderfgoedlocaties, meer dan enig ander land ter wereld. De helft van alle kunstschaten van de wereld bevindt zich op Italiaanse bodem. Er bestaat geen kunst en cultuur zonder Italië en er bestaat geen kennis van kunst en cultuur zonder kennis van het Italiaans. Dit is een dwingende reden om

Italiaans als studierichting te koesteren aan iedere universiteit en tot aan de jongste dag te vertroetelen.